

**ecopedagogia, ciutadania i processos d'educació
permanent i popular**

Quaderns d'Educació Contínua

**ecopedagogia, ciutadania i processos d'educació
permanent i popular**

Editor

pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Iolanda Corella Llopis, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Coordinació i gestió OJS

Iolanda Corella Llopis

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR),

Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Lícínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel (MSU), Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Rosa M. Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA).

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: La formación de las ideas 07

Autora: Victor Nubla

Tècnica: aquarel·la i tinta

Dimensions: desconegudes

Any: 2014

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

Ecopedagogia: cap a una CUIdadania planetària

Cruz Prado Rojas • 5

Sabers pedagògics altermundistes i els aprenentatges eco-reflexius: una agenda de debat per a temps incerts

Jorge Osorio Vargas • 14

Museus, pensament socioecològic i pedagogies activistes de la imaginació

Darlene E. Clover i Lauren Spring • 20

Ecopedagogia: educació per i per a la vida en temps de pandèmia

David Abril • 37

contínua

El paper essencial de l'ecopedagogia en l'ensenyament de la ciutadania global i el desenvolupament sostenible

Greg William Misiaszek • 51

persones, territoris i experiències

Escola i ciutat: desdibuixant fronteres

Maje Asins, Cinta Blanch, Montse Maestre, Neus Mujal, Mar Rodríguez, Rosa Sambola i Aida Viñas • 57

Característiques neotèniques en ecosistemes virtuals d'aprenentatge per a l'educació contínua

Beltrán Seco Villalobos • 66

Sembrant la sostenibilitat en el terreny cooperatiu.

Projectes comunitaris entorn els aprenentatges vivencials que (ens) transformen

Doris Boira • 74

Transformar des de les arrels. La participació en l'àmbit de l'alimentació

Patricia Dopazo • 82

investigació

Educació en valors per a una ciutadania global

Carlos Alberto Torres • 89

arxiu

fotografia

Forn de Barraca. L'horta de València • 103

dialògica

"Jo que vaig a contar-te..." Notes sobre memòria, territori i feminisme en un procés d'investigació militant.

Alba Herrero Garcés • 105

llibres

Pedagogia de la terra. Moacir Gadotti. Publicacions de l'Institut Paulo Freire/ Edicions del CREC

Ernest Garcia • 113

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Qualsevol forma de coneixement, saber... així com qualsevol pràctica d'aprenentatge es fonamenta en creences implícites i/o explícites i, a més a més, en una cosmovisió del món dominant –lectura i escriptura d'aquest mateix món que sempre és precedent de la lectura i escriptura de la paraula– que a totes passades esdevé inviable, violenta, explotadora –de la natura, dels altres éssers vivents, de les dones, els infants i la resta d'homes. Cal compondre una praxis real i fefaent d'esbrinar com s'ha construït aquest món: a favor de qui, contra qui... per, des d'aquesta lectura del món, procedir a una reescriptura del mateix, deconstruint les creences que l'han fet i procedint a la creació-construcció d'altres que possibiliten la practicabilitat de la vida i la convivencialitat de tots els éssers vivents.

En aquesta perspectiva i dinàmica, eminentment pràctiques, l'educació popular i permanent té un paper fonamental en la creació, re-avaluació i re-utilització de fermentes, conceptes i afectes i perceptes que, des de l'ecopedagogia –amb una intel·ligència/saviesa ecològica, feminista, de classe..., així com un saber actuar– susciten i impliquen un doble moviment: (i) crear-construir ecopedagogies valentes i contrahegemòniques que, a la vegada, suposen una creació i/o construcció de noves maneres de ser i estar en aquest món; (ii) canviar nosaltres i les diverses iniciatives educatives per canviar l'educació, la societat i el món. I, en aquest programa-projepte-procés, com afirmava Paulo Freire, “la reflexió no és suficient per al procés d'alliberament. Necessitem praxis, o en d'altres paraules, necessitem transformar la realitat en la qual ens trobem”. I aquest doble moviment, entre d'altres dislocacions, procedeix a retirar-destituir de l'espai educatiu i formatiu, no sols, la sostenibilitat i iniciar un procés de substitució-constitució per la praxis de convivencialitat que formulà Ivan Illich.

Aquest doble moviment està intrínsecament i extrínsecament embridat; és tant la clau per a la descolonització i la transformació interna com externa: la relació amb els diversos altres, des dels altres humans fins la resta d'éssers vivents passant pels hàbitats i habitus que aquests vivents són capaços d'edificar i que afecta el sentit i el lloc de la nostra posició en el món –cadascuna de les coses, com a matèria viva, en singular i en plural i la Terra com ésser vivent són la mesura de l'home, podríem expressar invertint la coneguda frase feta, i tot atenent a les seues respi-

racions que esdevenen el seu esperit–, com la clau cordial-primordial de les iniciatives d'aprenentatge en aquests moments i que requereix un canvi doble també: per una banda el paper i la funció de la persona educadora que ha de canviar de situació i posició: envers la perspectiva reflexiva, afectiva i cre-activa (i també crítica-crítica, investigadora i emancipadora) al si d'uns llocs públics i/o comuns, en complementaritat discontinua amb les persones educandes. Per altra, ha de canviar també la situació i/o posició de les persones educandes que co-operen i co-efectuen creacions-construccions singulars i col·lectives als processos d'aprenentatge i aquestes han d'esdevenir actius-matrius educatives, ètiques i polítiques als llocs socials i institucionals.

No sols calen nivells d'aprenentatge, com assenyàvem al número anterior, també nivells de desaprenentatge: desaprendre a desaprendre a desaprendre i que aquests tinguin no sols valor de supervivència sinó també, sobretot, de practicabilitat de vida i convivencialitat en un ecosistema natural-social; tot fent emergir els procediments, les afeccions, els esdeveniments... que formulen i actualitzen la igualtat, a priori, de totes les intel·ligències-savieses vivents que en acte es diferencien tot posant en lloc i en joc allò pensat i fet amb allò pensable i realitzable; aleshores, és quan la voluntat opera al servei de la intel·ligència-saviesa i l'educació popular permanent recombina les variables, contextos i esdeveniments tot posant en marxa amb ella els éssers actuals, en presència i en present, en òrbita i en èxode... plenament inserida en una novella alfabetització sociopolítica i ecosòfica.

Finalment, afirmar que hi ha una relació-nexe entre l'emancipació de la dona i la lluita per l'alliberament de la vida a la Terra, entre l'emancipació dels éssers vivents i la lluita per les llibertats de territoris, nacions..., entre la practicabilitat de la vida, la convivencialitat i l'emancipació dels éssers humans... i l'únic testimoniatge real, d'aquest procés-projepte-programa, és la nostra vida... Cal plantejar, des de tots els àmbits, un canvi d'afectació-percepció-conceptuació, radical, dels éssers vivents, de la Terra, de nosaltres mateixos... per esdevenir, entre d'altres qüestions, terrestres.

Revista semestral
hivern 2020 · Núm. 44
12 €

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFPAFRANCESCOSCHIMORATA

Q

